

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟ 1912 ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ BEKIR FIKRI Του Γάγαλη Ηλία ,δασκάλου.

Αγαπητοί συμπατριώτες

Να ευχαριστήσω τους διοργανωτές για την πρόσκληση, και το χρόνο που μου διατίθεται για την παρέμβαση που θα κάνω.

Πολλές φορές η ιστορία που διδάσκουμε στο σχολείο απέχει αρκετά από την πραγματική .Πτυχές άγνωστες ξεδιπλώνονται μέσα από τις ψηφιοποιημένες πλέον βιβλιοθήκες των ελληνικών πανεπιστημίων. Μια απ' αυτές του πανεπιστημίου της Κρήτης.

Σε βιβλία που γράφηκαν λίγους μήνες μετά τους βαλκανικούς πολέμους από αυτόπτες μάρτυρες που συμμετείχαν σ' αυτούς μαθαίνουμε ότι:

Εκτός από τη μεγάλη προσφορά του στρατού στην απελευθέρωση της Δυτικής Μακεδονίας ,καθοριστικό ρόλο έπαιξαν στις περιοχές Βοΐου (Ανασέλιτσας, Γρεβενών & Καστοριάς τα εθελοντικά σώματα Κρητών, ομάδων 30-40 ατόμων που έδρασαν με το όνομα **Εθελοντικά σώματα Μοναστηρίου** .

Μετά από αψιμαχίες που σημειώθηκαν στην ελληνοτουρκική μεθόριο στην περιοχή Γρεβενών-Τρικάλων ,τη μάχη της Δεσκάτης, οι Κρήτες απελευθέρωσαν χωρίς προβλήματα την περιοχή Γρεβενών. Ο Bekir Fikri από το Τσούρχλι (Άγιο Γεώργιο Γρεβενών προέβαλε την πρώτη σοβαρή αντίσταση με το σώμα μουσουλμάνων εθελοντών το οποίο είχε συγκροτήσει 2-3 έτη πριν. Στη μάχη του Τσουρχλίου στις 16-17 Οκτωβρίου 1912 ο Bekir αναγκάζεται λόγω των υπέρτερων ημέτερων δυνάμεων να οπισθοχωρήσει για να αμυνθεί στη Λαψίστα (Νεάπολη Βοΐου) όπου βρίσκεται και η έδρα της επαρχίας Ανασελίτσας. Οι Κρήτες δίνοντας μάχες στο Καλλιστράτι προχώρησαν με λίγες απώλειες περικυκλώνοντας τη Λαψίστα. Οι Τούρκοι υπό τον Bekir προέβαλαν ισχυρή αντίσταση ,αλλά οι Κρήτες κατάφεραν στις 21 Οκτωβρίου 1912 να απελευθερώσουν τη Λαψίστα (Νεάπολη Κοζάνης). Στην Καστοριά αναφέρουν από το Ζδράλτς ότι οι Οθωμανοί έδωξαν τον τουρκικό στρατό άνοιξαν τις αποθήκες και έδωσαν όπλα στους Έλληνες κατοίκους της πόλης κι ότι οι κάτοικοι είναι οπλισμένοι υπό τον διδάσκαλο Αθ. Κοσμά. Αυτά τους τα είχε πληροφορήσει ο Μητροπολίτης Καστοριάς¹.

Ο Bekir λοιπόν μετά την κατάληψη της Λαψίστας από τους Έλληνες κατευθύνθηκε στην Καστοριά όπου και παρέμεινε μόνο επί δυο ώρες. Από την Καστοριά κατευθύνθηκε μαζί με τους υπόλοιπους συντρόφους του στην Κορυτσά απ' όπου τηλεγράφησε στην Καστοριά ζητώντας πληροφορίες, αν αυτή καταλήφθηκε από τα ελληνικά ανταρτικά σώματα.² Πριν αποχωρήσει απείλησε να κάψει την Καστοριά όπως ανέφερε στο Βογατσικό όπου είχε καταφύγει ο Δήμαρχος της πόλης Λεωνίδας Μαυροβίδης.

Ο Bekir μετά τις 24 Οκτωβρίου επιστρέφει και εγκαθίσταται για 12 μέρες σε σπίτι στην Καστορία. Οχυρώνει την πόλη στη θέση Ντουπχιάκι αριστερά της λίμνης και δεξιά της Χρούπιστας. Συνεργάζεται με τους ρουμανίζοντες Τέγο και Τζήκο από τη Χρούπιστα τους οποίους χρησιμοποιεί ως κατασκόπους για να παρακολουθούν και να αναφέρουν σ' αυτόν τις κινήσεις των Ελλήνων³.

¹ Κελαϊδής(1913) Εθελοντικά σώματα Κρητών εν Μακεδονία,σ.71,τύποις Βιτσικουνάκη.Αθήνα.

² Μυλωνάς (1913) ΗΔράσις των Ανταρτικών σωμάτων εν Μακεδονία κατά τον πόλεμον του 1912-1913,σ.30,τύποις η Θεσσαλία .Εν Βόλω.

³ Μυλωνάς (1913) ΗΔράσις των Ανταρτικών σωμάτων εν Μακεδονία κατά τον πόλεμον του 1912-1913,σ.σ.43-44,τύποις η Θεσσαλία .Εν Βόλω.

Ο Καούδης μόλις πήρε το γράμμα έδωσε διαταγή να καταλάβουν την Καστοριά καταστρέφοντας πρώτα τους τηλεγράφους και στη συνέχεια να φυλάξουν την πόλη μέχρι να φτάσουν ενισχύσεις⁴.

Από το Βογατσικό, που είχαν κάψει οι Τούρκοι 80 σπίτια λίγο πριν, οι Κρήτες αφού είχαν εκκενώσει την κοιλάδα του Αλιάκμονα κατευθύνονταν προς Καστοριά. Οι Μαυρογένης και Δεληγιαννάκης αποπλίζουν το χωριό Γκόρεντσι. Ο Νικόλαος Μαριακάκης εντέλεται να διακόψει τις τηλεφωνικές επικοινωνίες Χρούπιστας-Καστοριάς στη Σλήμιτσα (Τρίλοφος). Στο Κωσταράζι εγκαταστάθηκαν σώματα Κρητών υπό τους: Β Μπουλάκα Ο. Μάνδακα και Ε. Σκουντρή.

Στο Μαύροβο των 300 σπιτιών πληροφορούνται από τον Νικολούδη ότι οι Τούρκοι παίρνουν απ' το χωριό τις τροφές τους από το εκεί αρτοποιείο κι ότι είχαν παραγγείλει μεγάλες ποσότητες ψωμιού. Τα σώματα των: Νικολούδη, Στέφου & Καούδη διατάχθηκαν να αποπλίσουν τα μεικτά χωριά Μαύροβο και Λίτσιτσα. Λίγο πριν ο Μαυρογένης και ο Δεληγιαννάκης είχαν αποπλίσσει το Γκόρεντσι. Τρία πλοιάρια μη αντιλαμβανόμενα τους Κρήτες πλησίασαν στο Μαύροβο κι αφού αιφνιδιάστηκαν 33 Τούρκοι παραδίδονται αιχμάλωτοι των Κρητών. Οι Τούρκοι επιχείρησαν να στρατολογήσουν κατοίκους από το Μαυροχώρι και τη Λίτσιτσα για να επιτεθούν στους Κρήτες κατ' εντολή του Bekir. Ο Νικολούδης παρέταξε τους άντρες του στη λίμνη ώστε να επιτεθούν και στα άλλα πλοιάρια που αναμένονταν με Τούρκους. Το σχέδιο των Τούρκων να αποβιβάσουν στρατιώτες στο Μαύροβο απέτυχε οικτρά. Τους Κρήτες ενίσχυσαν στη συνέχεια και δυο σώματα Βουλγαρικά υπό τους Τσακαλάρωφ και Ποπόφ τα οποία δεν συμμετείχαν στις εχθροπραξίες παρά φιλοξενήθηκαν στο Μαύροβο τη νύχτα της 24ης Οκτωβρίου 1912, όταν όμως εκλήθησαν στη συνέχεια να υπερασπιστούν το χωριό δεν το έπραξαν.

Κι ενώ οι Κρήτες ανέμεναν διαταγές για την κατάληψη της Καστοριάς λόγω του ατυχήματος στη Βεύη της 5^{ης} Μεραρχίας διατάχθηκαν τα σώματα να οπισθοχωρήσουν και να συμπτυχτούν στο Βογατσικό, το Κωσταράζι και τελικά στη Σιάτιστα. Το πρωί της 27^{ης} Οκτωβρίου όλα τα σώματα Κρητών με τον Γενικό Αρχηγό **Γεώργιο Κατεχάκη** ήταν συγκεντρωμένα στον Τρίλοφο (Σλήμιτσα).

Ο Κατεχάκης πίστευε εσφαλμένα ότι μόνο με τους εθελοντές του μπορούσε να καταλάβει την Καστοριά μη γνωρίζοντας τις ενισχύσεις που είχε ο τουρκικός στρατός από τον Bekir και τους καταστροφείς της 5^{ης} Μεραρχίας στην οποία συμμετείχε και ο Μεχμέτ πασάς. Οι Τούρκοι ανακαταλαμβάνουν τη Νεάπολη και ο Bekir με τους οπαδούς του τη νύχτα της 3^{ης} προς την 4η Νοεμβρίου 1912 πυρπολεί οικίες και λεηλατεί μαγαζιά στην πόλη των Γρεβενών. Οι Έλληνες Γρεβενιώτες παίρνουν το δρόμο της φυγής προς Καλαμπάκα και οι χριστιανοί γύρω από τη Σιάτιστα καταφεύγουν σ' αυτή για να σώσουν τη ζωή τους.

Στη γέφυρα στη Σμίξη ο Παύλος Γύπαρης καταφέρνει πρόσκαιρα να αναγκάσει τους Τούρκους σε υποχώρηση.

Στις 30 Οκτωβρίου κι αφού από το Μαυροχώρι είχαν διαταχθεί τα σώματα Κρητών να υποχωρήσουν, οι Τούρκοι κατακαίουν τα χωριά ;Ντουμπιάκος, Ζδράλτσι και Ζλήμιστα. Βγαίνοντας οι Τούρκοι από τη Χρούπιστα παραδίδουν στις φλόγες τα χωριά: Ασπροκλησιά & Σκραπάρι. Από αιχμαλώτους οι Κρήτες πληροφορούνται τις κινήσεις των Τούρκων. Ένα Τάγμα κατευθύνονταν στη Χρούπιστα, δυο προς το Μαυροχώρι για να κυκλώσουν κι από τις δυο μεριές τους Κρήτες. Όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν το Μαύροβο κατέσφαξαν Έλληνες και το λαφυραγώγησαν.

⁴ Ο.π.σ.72

Όλες οι πυρπολήσεις των παραπάνω χωριών: Ντουμπιάκος, Σλήμιστα, Ζδράλτσι, Μαύροβο, Κωσταράτσι, Σαρμπάδες, Ασπροκκλησιά, και Βογατσικό αποδίδονται στο Bekir .

Η μάχη στο Κωσταράτσι στις 1 Νοεμβρίου 1912

Οι Κρήτες βλέποντας στις υπέρτερες τουρκικές δυνάμεις και στερούμενοι πολεμοφοδίων αποφάσισαν να εγκαταλείψουν το χωριό αφού πρώτα φρόντισαν πολεμώντας να καθυστερήσουν τους Τούρκους με τον Γύπαρη. Τα γυναικόπαιδα έτσι πρόλαβαν κι απομακρύνθηκαν ανατολικότερα. Οι Τούρκοι πυρπολούν το χωριό.
Bekir Fikri

Ερχομός του Μεχμέτ πασά .Η σφαγή και οι λεηλασίες στο Μαύροβο.

Μετ, ολίγας ημέρας αφίκετο ο Μεχμέτ πασάς εκ Φλωρίνης εις Καστοριάν μετά 3000 τακτικού στρατού, 3 πυροβόλων και 1000 εθελοντών. Οι χριστιανοί όφειλον να προμηθεύσιν επί 8 ημέρες τρόφιμα εις τα στρατεύματα ταύτα, τα οποία κατόπιν αναχώρησαν εις Λαψίσταν. Καθ' οδόν πάσα οικία οικουμένη υπό χριστιανών ελεηλατείτο, όθεν δε οι κάτοικοι είχαν φύγει, παρεδίδοντο οι οικίαι στο πυρ. Οι χριστιανοί έφευγον συνήθως εις Σιάτισταν, διότι ο συνταγματάρχης Γενάδης είχε διαταγήν να εκκενώσει την Λαψίσταν και ενωθή εν Κοζάνη μετά της 5^{ης} Μερραρχίας. Και ο Μεχμέτ πασάς μετά μέρους των στρατευμάτων του ήλθεν εις Μαύροβον, κείμενον επί της ανατολικής όχθης της λίμνης Καστοριάς .Η πόλις αύτη κατοικείται κατά το ήμισυ υπό μωαμεθανών και χριστιανών, συζώντων αρμονικώς από πολλών χρόνων. Αυτόθι είχαν καταφύγει ολίγοι πρόκριτοι της Καστοριάς, ότε δε ο Μεχμέτ Πασάς προήλασε κατά της πόλεως οι Μωαμεθανοί έκρυσαν τους φυγάδας εις τας οικίας των. Αλλά και πολλοί εντόπιοι χριστιανοί εξήτησαν παρά των γειτόνων αυτών μωαμεθανών άσυλον. Εις ουδέν όμως τούτο τοις ωφέλησεν. Ο Μεχμέτ πασάς έδωκεν εις τους άνδρας αυτού άδειαν να ερευνησωσιν επί πενθήμερον πάσας τας οικίας και κατάσχωσιν άπασαν την κινητήν περιουσίαν των χριστιανών ως πολεμικόν φόρον. Κατά τας ημέρας αυτάς εσφάγησαν εντός της πόλεως 180 χριστιανοί, μεταξύ των οποίων εις ιερέυς, δυο διδάσκαλοι, εις ιατρός, πολλοί έμποροι, προσέτι γυναίκες και παρθένοι. Εν τούτω οι Τούρκοι ουδεμίαν εποίουν διάκρισιν μεταξύ Ελλήνων και ρουμανοφρόνων Κουτσοβλάχων⁵

Ο Μυλωνάς για τη σφαγή στο Μαύροβο αναφέρει ότι μόλις έφυγαν όλοι αυτοί που μπορούσαν να κρατήσουν όπλο στο Μαύροβο,σα τίγρεις επιτέθηκαν κατά του ανυπεράσπιστου χωριού, επιφέροντας με τα όπλα την καταστροφή και την ερήμωση. Πυρπόλησαν, έβρισαν, ασέλγησαν αλλά και έσφαξαν. Ήταν απαραίτητη η σφαγή γιατί πως αλλιώς θα διακρίνονταν ότι ήταν Τούρκοι. Έσφαξαν γυναικόπαιδα που κλεισμένα μέσα στα σπίτια⁶

Η μάχη της Σιάτιστας

Μεσολαβεί η πανωλεθρία στο Σόροβιτς (Αμύνταιο) και τη Μπανίτσα (Βεύη) υπό τον Ματθαιόπουλου της 5^{ης} Μερραρχίας στις 23-24 Οκτωβρίου και οι Τούρκοι

⁵ Νικολαΐδης Κλεάνθης(1915).Πολεμική βιβλιοθήκη Φέξη. Ιστορία του ελληνοτουρκικού πολέμου,σ.80,εκδόσεις Φέξη. Εν Αθήναις

⁶ Μυλωνάς (1913) ΗΔράσις των Ανταρτικών σωμάτων εν Μακεδονία κατά τον πόλεμον του 1912-1913,σ.46,τύποις η Θεσσαλία .Εν Βόλω.

ξεθάρρεψαν και αντεπιτίθενται. Στις 4 Νοεμβρίου 1912 διεξάγετε μια από τις πιο καθοριστικές μάχες η μάχη της Σιάτιστας. Ο Μεχμέτ πασάς από την Καστοριά συνεπικουρούμενος από τον Bekir επιτίθενται στην πόλη με 3000 στρατιώτες την οποία υπερασπίζονται Σιατιστινοί, Κρήτες υπό τον Κατεχάκη, λίγες στρατιωτικές δυνάμεις υπό τον Αν/χη Ηπίτη και λίγοι Γαριβαλδινοί ερυθροχίτωνες, δύναμη 1800 ανδρών. Οι Μεχμέτ και Bekir στις 2 Νοεμβρίου στέλνουν τελεσίγραφο στους πολιορκούμενους να δηλώσουν υποταγή. Στη Σιάτιστα έχουν καταφύγει 25000 πρόσφυγες από τη γύρω περιοχή. Η θέση της Σιάτιστας είναι ισχυρή και δίνει πλεονέκτημα στους αμυνόμενους. Έτσι οι Τούρκοι συναντούν ισχυρή και σφοδρή αντίσταση των Ελλήνων και η επίθεση αποτυγχάνει. Η αποτυχία του Μεχμέτ πασά και του Bekir να καταλάβουν τη Σιάτιστα τους αναγκάζει να οπισθοχωρήσουν προς Καστοριά.

Η απελευθέρωση της πόλης της Καστοριάς

Μετά την καθοριστική μάχη της Σιάτιστας ο Μεχμέτ πασάς και ο Bekir υποχωρούν προς Καστοριά. Στην Καστοριά το ηθικό των Τούρκων ήταν χαμηλό. Έτσι θεώρησαν άσκοπο μη έχοντας και τις ανάλογες στρατιωτικές δυνάμεις να προβάλλουν αντίσταση. Ο Bekir ήξερε τότε να επιτίθεται και τότε να υποχωρεί μπροστά σε υπέρτερες δυνάμεις.

Μετά την ανασύνταξη των ελληνικών δυνάμεων, την εκκαθάριση της περιοχής από κάθε εστία αντίστασης οι Έλληνες προχώρησαν να απελευθερώσουν την Καστοριά.

Την 10^η /23^η Νοεμβρίου 1912 τμήμα ελληνικού ιππικού αφίκετο προ της Καστοριάς, μεθ' ό ο Μεχμέτ πασάς προσεφέρθη να παραδοθή. Αλλ' ενώ οι απεσταλμένοι συνεφώνησαν τους όρους της καταθέσεως των όπλων, ετράπη ο Πασάς εις τα όρη μετά του στρατού του⁷

Στόχος μου και πρότασή μου είναι ένα μικρό τμήμα της τοπικής μας ιστορίας να περάσει στα σχολική εγχειρίδια έτσι ώστε οι μαθητές να μάθουν ότι την Δυτική Μακεδονία δεν την απελευθέρωσε μόνο ο στρατός ,αλλά και οι Κρήτες εθελοντές & οι ερυθροχίτωνες Γαριβαλδινοί οι οποίοι προσέφεραν πολλά για τον παραπάνω σκοπό.

Η ιστορία είναι ένα νόμισμα με δυο όψεις κι αν θες να τη διαβάζεις σωστά θα πρέπει να τις γνωρίζεις και τις δυο.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

⁷ Ο.π,σ.87.